

MARIANNE VAN LIER EN WILLY VAN LEUFGEN: "De natuur krijgt iets terug"

DE TUIN ALS RESERVAAT

De natuur krijgt in ons land te weinig ruimte om zich in al haar verscheidenheid te kunnen handhaven. Het is dan ook nog niet zo'n gek idee om je tuin om te vormen tot een mini-natuurreservaat, waar inheemse planten en dieren kunnen overleven tot er betere tijden aanbreken. Zo doe je iets terug voor de natuur, die onder druk van de mens dreigt te bezwijken. Biologe Marianne van Lier en haar partner Willy Leufgen uit Zuidbroek bepleiten de aanleg van natuurlijke oases in de cultuursteppe die Nederland is.

DOOR HANS VAN DEN BOSCH,
FOTO'S: JOHAN WITTEVEEN

Dat Nederland een cultuursteppe is, blijkt overduidelijk als ik op weg ben naar Zuidbroek. In Oost-Groningen heeft de natuur lang geleden plaats moeten maken voor eindeloze akkers met aardappelen, voederbieten en mais. De meeste inheemse planten, door boeren onkruiden genoemd, zijn er zorgvuldig dood gespoten en vrijwel alle bomen zijn gekapt. De natuur is hier teruggedrongen tot de bermen van de wegen en de oevers van de kaarsrechte kanalen. 's Winters, wanneer de uitgeputte akkers onbegroeid zijn, voert de wind de bovengrond zo hoog de lucht in, dat de stofwolken tot ver in Drenthe te zien zijn. Ja, Oost-Groningen is in natuurlijk opzicht een woestijn.

In de buurtschap Westeind, ingeklemd tussen de cultuursteppe met de veelzeggende namen 'Lange Leegte' en 'Spitsbergen', ligt rond het huis van Marianne van Lier en Willy Leufgen een oase. Een 900 m² groot natuurlijk eilandje in een dode zee. Daar groeien en bloeien een kleine 300 soorten, hoofdzakelijk inheemse planten, vliegen insecten af en aan en fluiten vogels in de boomtoppen. Marianne vertelt hoe deze oase is ontstaan. "Willy en ik hebben enkele jaren in de heemtuin in Muntendam gewerkt. Daar hebben we ervaren, dat je via zo'n tuin weer op een gelijkwaardige manier met de natuur leert omgaan. Als je voor wilde planten kiest, krijg je namelijk nooit precies de tuin die

EILANDJE IN EEN DODE ZEE

je voor ogen hebt. Een wilde tuin laat zich niet plannen. Steeds opnieuw moet je je weer laten inspireren door wat de natuur tot stand heeft gebracht. Dat spreekt ons bijzonder aan. Zes jaar geleden hebben we dan ook besloten onze moestuin om te vormen tot een wilde tuin. Ik zeg *wilde* tuin, want dit is geen pure natuur- of heemtuin. We hebben ook wat soorten aangeplant, die van nature niet in Nederland thuis horen. Dit is het resultaat".

Als Marianne mij door haar tuin leidt, raak ik diep onder de indruk. Op dit stukje grond zie ik in één oogopslag meer natuurschoon dan tijdens mijn circa 20 kilometer lange reis door Oost-Groningen. Het smalle tuinpad slingert zich eerst door een meer dan manshoge begroeiing van wilde planten. Marianne noemt de namen van enkele soorten die nu bloeien: *teunisbloem*, *duizendblad*, *heemst* en *agrimonie*. "De planten zijn hier wat hoger dan je gewend bent", merkt ze op. "Dat komt doordat de voormalige moestuingrond te rijk aan voedingsstoffen is. Naderhand bezien hadden we er verstandig aan gedaan om voor de aanleg van de tuin de bovenste 50 centimeter grond af te graven. Een stukje verderop hebben we wel geprobeerd om de grond te verarmen, maar dat is niet gelukt. Daar hebben we een 50 centimeter dikke laag zand gestort. Helaas zijn de planten er net zo hoog als hier".

Speciale maatregelen nodig?

"Dit is ons Limburgse hoekje", vertelt Marianne, als we voor een grillig

gevormd bedje staan dat is begroeid met soorten die van nature in onze zuidelijkste provincie thuis horen. Hebben jullie speciale maatregelen moeten treffen om die planten hier in het noorden, op voor hun vreemde grond te laten gedijen?, vraag ik.

“Nee, dat was niet nodig. De meeste inheemse planten doen het in iedere tuin, tenminste als je ze de ruimte geeft door regelmatig te wieden”. In de tuin van Marianne en Willy is het maar een kleine stap van het Limburgse heuvelland naar de laagland-moerassen. Het pad voert ons enige meters verder naar een ruime vijver, waar onder meer *koninginnekruid*, *vergeet-mij-niet*, *munt*, *kattestaart*, *moerasspirea* en *beemdkroon* groeien. Het bloeiende koninginnekruid wordt druk bezocht door vlinders en andere insecten. We blijven even staan om van dit tafereeltje te genieten.

“Toen we deze tuin aanlegden”, vertelt Marianne, “hebben we zo veel mogelijk plantesoorten aangeplant. Hoofdzakelijk inheemse, maar ook exoten die zich in een wilde tuin kunnen handhaven. We wilden gewoon een gevarieerde tuin, met zo veel mogelijk mooie planten. Op een gegeven moment zagen we, dat bijvoorbeeld dit koninginnekruid veel insecten aantrekt. Omdat we insecten mooi en interessant vinden, hebben we meer ruimte gemaakt voor

insectenplanten, mooie en minder mooie. De volgende stap was, dat we achterin de tuin een stukje van de gevarieerde begroeiing hebben opgeofferd aan de vogels. Daar hebben we een bosje gecreëerd, waar ze kunnen nestelen. Ze maken er dankbaar gebruik van en daarmee hebben we een ander stukje natuur naar onze tuin gehaald. Zo is onze verzameling wilde planten geleidelijk omgevormd tot een soort natuurterreintje”. “En zo’n stukje levende natuur, ook al is het maar 900 m2 groot, heeft wel degelijk waarde voor de grote natuur”, onderbreekt Willy Leufgen, die zich bij ons heeft gevoegd. “In een wilde tuin kunnen bedreigde plante- en diersoorten overleven. Laten we daar binnen verder over praten, anders wordt de koffie koud”.

Als we in de woonkamer achter een kopje koffie zitten, steekt Willy van wal. “Dat een heemtuin overlevingskansen voor planten biedt, bewijst onze tuin. Daar groeien in ons land zwaar bedreigde soorten als *bosmuur*, *bolderik*, *hartgespan*, *monnikskap*, *groot spiegelklokje* en *wilde akelei*. Mochten enkele van deze planten op een gegeven moment helemaal uit de Nederlandse natuur zijn verdwenen, en dat zit er dik in, dan kunnen ze in betere tijden altijd nog vanuit onze tuin opnieuw geïntroduceerd worden. En dan heb ik het

DE NATUUR HELPEN OVERLEVEN

“Zo’n stukje levende natuur heeft wel degelijk waarde voor de grote natuur.

alleen nog maar over onze tuin. Van de 541 soorten die in de Rode Lijst van beschermde planten staan afgedrukt, groeien er naar mijn schatting meer dan de helft in heemtuinen. Stel je eens voor, honderden bedreigde planten worden in tuinen bewaard! Door van je tuin een heemtuin te maken, help je de natuur dus wel degelijk te overleven. Zeker als veel mensen dit doen”.

Een vorm van natuurvervalsing

“Een probleem is wel”, vult Marianne aan, “dat in een heemtuin de planten worden gedwongen dicht op elkaar op een klein stukje grond te groeien. Daardoor blijven ze niet in alle gevallen natuurzuiver. Zo is de kans groot, dat verwante soorten met elkaar kruisen. Ik heb nogal eens kruisingen tussen diverse soorten klokjes, verschillende toortsen en tussen het *gewoon* en het *knikkend nagelkruid* aangetroffen. Zo ver ik weet komen die variaties niet in de natuur voor. Daarnaast vindt in een heemtuin nogal eens inteelt plaats. Ook daardoor kunnen planten veranderen. Door de natuur te verrijken met planten uit heemtuinen, doe je dus in bepaalde gevallen aan natuurvervalsing. Dit neemt echter niet weg, dat ook ik een heemtuin als een bewaarplaats voor planten beschouw. Met de aanleg van zo’n tuin

De tuin van Marianne van Lier en Willy Leufgen: oase in een cultuursteppe.

doe je iets terug voor de natuur. Er is immers een schat aan soorten te vinden, die het buiten moeilijk hebben. Daar moeten we in deze tijd van natuurverschraling zuinig op zijn". "Daar ben ik het helemaal mee eens, maar ook het dierenleven profiteert van een heemtuin", vult Willy aan. "Ik zal dit met een paar voorbeelden illustreren. In enkele wilde tuinen groeien inheemse *gentianen*. Daar is het *gentiaanblauwtje* op afgekomen, een vlinder die in ons land op de rand van uitsterven staat. Misschien is het wel zo, dat dit diertje zich alleen dankzij de wilde tuinen in ons land kan handhaven. Nog een voorbeeld. Omdat wij het gras op de toegangsweg naar ons huis gewoon laten groeien, zijn vlinders als *bruin zandoogje*, *koevinkje* en twee soorten *dikkopjes* weer naar Oost-Groningen teruggekeerd. Echt, ze waren hier door gebrek aan grassen totaal verdwenen. En dan heb ik het nog niet gehad over de vogels, die door ons vogelbosje worden aangetrokken. Zelfs de bonte specht is weer in dit boomloze landschap terug".

Een moderne Ark van Noach

Willy wil nog veel meer voorbeelden van natuurverrijking aanhalen, maar ik onderbreek hem. Ik kan me namelijk nauwelijks voorstellen, dat een tuin van 900 m² zo'n positief effect heeft op de natuur. Ik vraag dan ook: Een bonte specht wordt toch niet van ver aangetrokken door die paar boompjes in jullie tuin en vlinders laten zich toch niet verleiden door één smal strookje gras? "Daarin heb je ge-

lijk", antwoordt Willy glimlachend. "Je moet echter niet uit het oog verliezen, dat tussen hier en Drenthe, een afstand van ongeveer 20 kilometer, een paar tuinen met wilde planten en bomen liggen en dat ook de oevers van de kanalen nog redelijk natuurlijk zijn. Daardoor kunnen vogels en insecten hun leefgebieden vanuit het natuurrijke Drenthe stap voor stap uitbreiden. Zo wordt dit dode landschap geleidelijk weer levend. Ook ik ben verbaasd, dat daar zo weinig voor nodig is. Maar het werkt, dat bewijst de praktijk. Ik ben er dan ook vast van overtuigd, dat je op deze manier de natuur zelfs naar het centrum van een stad kunt halen".

Als ik afscheid heb genomen van Marianne en Willy en naar huis rij, besef ik dat wild tuinieren meer is dan een leerzame en leuke hobby. Wilde tuinen, zeker als die hoofdzakelijk met inheemse soorten worden ingeplant, zijn natuurlijke oases in een morsdood cultuurlandschap. Vanuit die oases zal de natuur misschien ooit weer eens het verloren terrein kunnen heroveren. Een wilde tuin als een moderne Ark van Noach! ●

WERKGROEP HEEM- EN NATUURTUINEN

Omdat Marianne en Willy vinden, dat heemtuinen een wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan het natuurbehoud, hebben ze de Werkgroep Heem- en Natuurtuinen opgericht. Aanvankelijk was de voornaamste doelstelling om de kennis uit te wisselen, die in de ruim 100 openbare heem- en natuurtuinen in ons land is opgedaan. Daartoe werden die tuinen geventariseerd en verscheen vorig jaar het eerste nummer van het tijdschrift *Oase*.

Inmiddels heeft *Oase* zich ontwikkeld tot een blad, dat ook interessant is voor particulieren, die in een wilde tuin zijn geïnteresseerd. Als je een wilde tuin hebt of zo'n tuin wilt aanleggen, kun je via een abonnement op *Oase* heel wat kennis vergaren. Het adres is:

Westeind 13, 9636 CC Zuidbroek. Marianne en Willy zijn ook persoonlijk bereid om op je vragen rond de 'tuin als natuurreservaat' antwoord te geven. Je kunt naar bovenstaand adres schrijven of het volgende telefoonnummer draaien: 05980-91138.